

STADSHOLMEN

CERES 14

Svartmangatan 10

GAMLA STAN

Stadsholmen

AB Stadsholmen är Stockholms stads bolag för förvaltning av äldre, kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Vi äger och förvaltar merparten av bebyggelsen inom kulturresevatet östra Mariaberget, Skinnarviksberget, Åsöberget och Vita bergen samt området vid Katarina kyrka. Dessutom är Stadsholmen största fastighetsägare i Gamla stan, på Långholmen och i Djurgårdsstaden. Vi äger och förvaltar även gårdar i ytterstaden – stamfastigheter från vilka stadens moderna förorter vuxit fram. För närvarande omfattar beståndet 279 fastigheter med drygt 700 byggnader, som inrymmer 1633 lägenheter och 804 lokaler. Stadsholmen är ett dotterbolag till AB Svenska Bostäder.

Stadsholmen bildades 1936 av samfundet S:t Erik för att rusta upp några kvarter i Gamla stan. Stadsholmen är det äldre namnet på denna stadsdel. 1967 förvärvade Stockholms stad bolaget och överförde merparten av sitt äldsta bostadsbestånd till Stadsholmen. Under åren har även Stadsholmen övertagit byggnader från andra fastighetsägare som byggnadsstyrelsen, kriminalvården och Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.

Med tiden har ett synsätt vuxit fram där antikvariska principer baserade på varje hus historia och förutsättningar blivit vägledande för hur byggnader och yttre miljö ska förvaltas och rustas. Flertalet av våra fastigheter har högsta klassificering (blå) vilket innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de motsvarar kraven för byggnadsminnen. För oss är byggnadsvård ett vardagsarbete och allt vi gör präglas av respekt för husen och deras historia.

FAKTABLAD

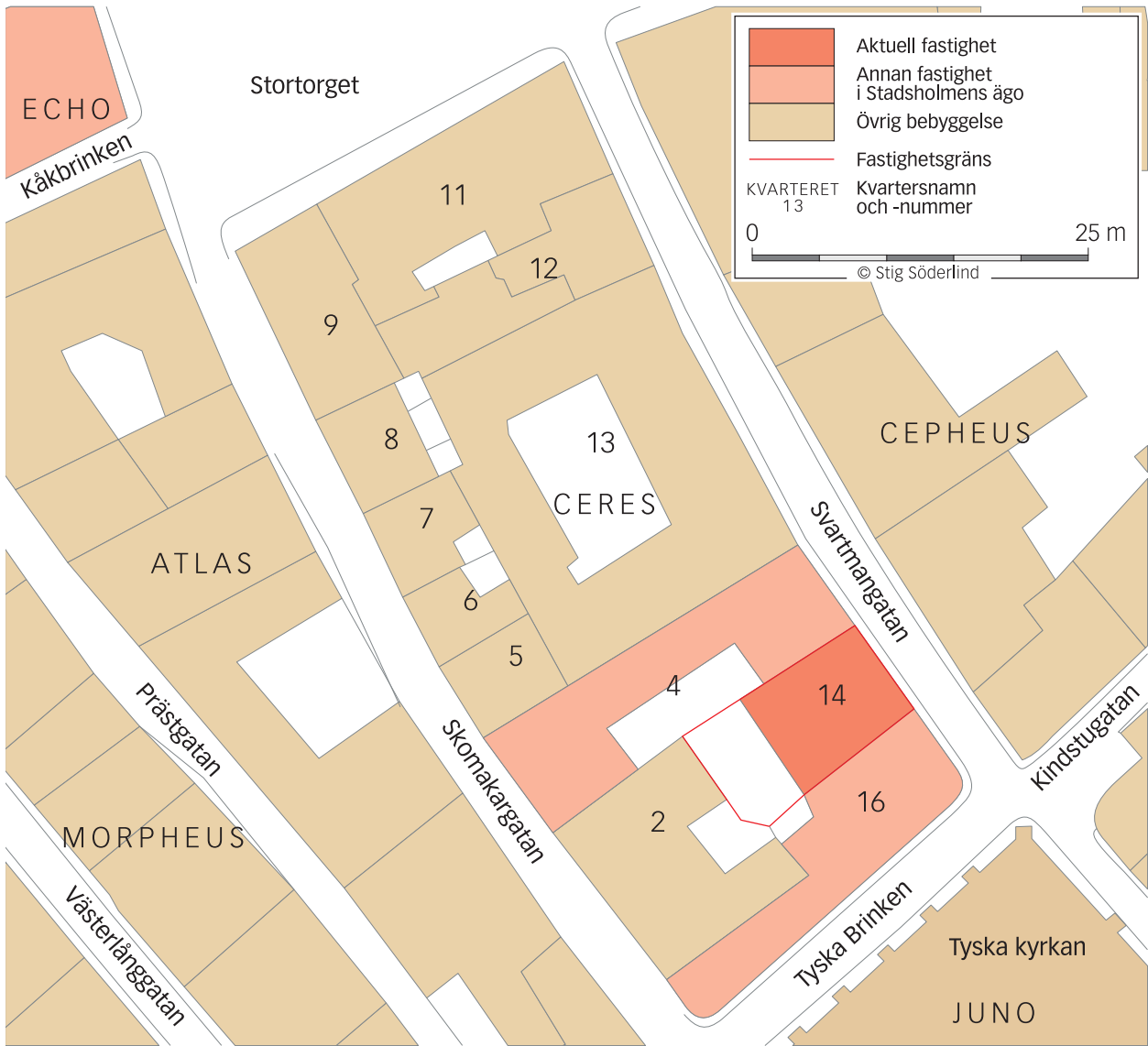
Byggnader och miljöer berättar ofta något om vår historia. Genom byggnaderna kan vi få veta hur staden och samhället förändrats. Husen ger oss också kunskap om hur människor har arbetat, bott och inrett sina hem och de speglar även olika gruppers livsvillkor.

Somliga hus är väldokumenterade och omskrivna medan andra är mer anonyma. Under några år har vi tillsamman med Stadsmuseet i Stockholm arbetat med att sammanställa en kortfattad information om alla våra fastigheter; information om när husen byggdes, hur de har förändrats och hur de har använts under åren.

För att kunna beskriva den enskilda fastighetens historia har vi dels besökt varje hus för att se vad som finns kvar från äldre tid och dels letat uppgifter i arkiv och litteratur. En del nya foton har tagits för att illustrera faktabladen.

För att hinna med alla fastigheter inom rimlig tid har arbetet byggts på lättåtkomliga uppgifter. Ingen fullständig arkivforskning har alltså gjorts och de historiska beskrivningarna är därför inte heltäckande. Ibland kan uppgifter i olika arkiv också vara motsägelsefulla och det har inte alltid funnits möjlighet att reda ut frågetecken. Faktabladen kan därför komma att fördjupas och förändras vid nya undersökningar i framtiden.

Faktabladen finns samlade på Stadsholmens webbplats www.stadsholmen.se

SVARTMANGATAN FRÅN TYSKA BRINKEN. I BOTTENVÅNINGEN TILL CERES 14 TILL VÄNSTER I BILD LIGGER ETT SKRÄDDERI OCH EN CIGARRAFFÄR. OKÄND FOTOGRAF OCH ÅRTAL. SSM:S ARKIV. C 467.

Tomten har varit bebyggd sedan medeltiden och bevarar medeltida murverk i källarvåningen. Sin nuvarande volym och karaktär fick huset vid en ombyggnad på 1750-talet enligt ritningar av murmästare Pehr Westrell på uppdrag av skräddarmästare Lorentz Kiöler.

1750-talets utformning är väl bevarad i fasad, planlösningar och snickeriinredningar av hög kvalitet. I fastigheten finns också dörrar äldre än 1750 samt senare kompletteringar från 1800-talet.

Ceres 14 är en del av Gamla stans unika och omistliga bebyggelse och är blåvärderad enligt Stockholms Stadsmuseums kulturhistoriska klassificering. Detta innebär att fastigheten har ett synnerligen stort kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

Under flera hundra år var Gamla stan Stockholms centrum. Medeltidens bebyggelse bestod av hus i trä eller tegel, ofta med torvtak. Till husen fanns många gånger källare med väggar av natursten och tegelvalv eller bjälktak. Tegelhusens fasader var inte putsade och kunde ha dekor i form av blinderingar, formtegel eller mönstermurning. Den medeltida, oregelbundna stadsplanen är ännu i dag mycket väl

FASAD MOT SVARTMANGATAN.
FOTO: J. MALMBERG.

bevarad och många hus har i hög utsträckning kvar medeltida murverk bakom senare tiders fasadutformningar och inredningar.

Det expansiva 1600-talet, när Sverige utvecklades till en stormakt, gav en annan prägel åt staden med flera nybyggen men också modernisering av de äldre husen. Byggnaderna fick stora vindar i flera våningar med höga, branta tak och ofta en dekorativ fasadutsmückning i natursten. Samtidigt anpassades de nybyggda husen längs framför allt Nygatorna i väster till en reglerad stadsplan.

Under 1700-talets mitt och senare hälft byggdes husen ofta på med en våning. Vindarna var nu mindre och taken flackare. Fasaderna utfördes släta och putsade, och rummen inreddes med kakelugnar

och snickerier som till stor del finns bevarade i dag.

Vid 1800-talets senare del och under tidigt 1900-tal fick många byggnader fasader med tids-typiska dekorer i stuck eller puts och bottenvåningarna gjordes ofta om till butiksfasader med stora skyltfönster.

Gamla stan hotas – och räddas

Under senare delen av 1800-talet försköts stadens centrum till Norrmalm. Gamla stan började att successivt förslummas och många diskussioner fördes om stadsdelens sanitära förhållanden. Det kom till och med förslag om att riva stora delar och bygga helt nytt. När de nya stadsdelarna på malmarna växte fram omkring 1900 blev problemen i Gamla

GÅRDSFASADEN. FOTO: J. MALMBERG.

stan ännu mer uppenbara, men de enskilda fastighetsägarna var inte villiga att bekosta saneringarna. Samfundet S:t Erik – som bildades 1901 och arbetade för att väcka intresse för stadens kulturhistoriskt värdefulla miljöer – oroades för stadsdelens framtid och tog på 1930-talet initiativet till att bilda AB Stadsholmen. Det nya bolaget fick i uppdrag att förvärva, restaurera och modernisera bebyggelsen med hänsyn bland annat till kulturhistoriska värden. De första åtgärderna i stor skala genomfördes i kvarteret Cepheus och flera av de genomförda renoveringarna har varit goda exempel, inte minst de allra första insatserna som gjordes.

I dag är Gamla stan med sina många bevarade tidslager och hus med en lång och omväxlande

byggnadshistoria ett historiskt dokument av oersättligt värde.

HISTORIK

Från medeltid till och med 1800-tal

Tomten var bebyggd redan på medeltiden och i källarna har medeltida murverk dokumenterats. Vid mitten av 1600-talet ägdes fastigheten av en doktor Stalinus. Skräddarmästare Lorentz Kiöler lät 1755 påbygga sitt hus efter ritningar av murmästare Pehr Westrell.

Huset var efter ombyggnaden fyra våningar högt med brutet tak och delvis inredd vind. Bostadsrummen hade golv av bräder, gipsade tak och kakelugnar. På gården fanns två små stenhus där det norra byggdes

INSIDAN AV PORTEN MOT GATAN. FOTO: J. MALMBERG.

FLAT VIT KAKELUGN AV EMPIRETYP. FOTO: J. MALMBERG.

på med två våningar och fick ankarlutar som bildade årtalet 1760. På 1860-talet skedde en renovering av gathuset och en del av trapphuset avdelades till tambur och införlivades med lägenheterna. Vinden inreddes helt och en del nya kakelugnar sattes in.

1900-talets renoveringar

Staden förvärvade fastigheten 1925 i syfte att rusta upp det då förfallna huset. Renoveringen genomfördes

under 1930-talet. Trapphuset fick då nya stengolv och gårdshuset revs för att i tidens anda ge mera ljus och luft. Den senaste renoveringen av Ceres 14 genomfördes 1971 och innebar huvudsakligen inre förändringar av kök och badrum. I trapphuset murades en ny vägg upp vilken ersatte väggen från 1860-talets ombyggnad. Fönsterstorleken i gårdsfasaden där gårdshuset tidigare anslutit, minskades och anpassades till övriga fönsterstorlekar. Ett antal kakelugnar nedmonterades som en följd av eldningsförbud.

DETALJ AV BRÖSTPANEL. FOTO: J. MALMBERG.

PARDÖRR, DÖRRSMYGPANEL OCH BRÖSTPANEL.
FOTO: J. MALMBERG.

BYGGNADSBESKRIVNING

Fastigheten består av ett gathus i fyra våningar med brutet tak och inredd vind med tre takkupor. Källarna sträcker sig ut under gatan. Bottenvåningens puts är bandrusticerad med en slät stenportal i mittaxeln. Porten är en helfransk pardörr från 1700-talets mitt. På ömse sidor om portalen finns butikslokaler med skyltfönster. Fasaden i övrigt är slätputsad med fönster i fasadlivet och putsade lisener.

Interiören bevarar inredning från husets byggår 1755 med bröstpaneler, elegant välvda fönstersmygar med paneler och profilerade foder samt fyllningsdörrar och taklister av stuck i våningarna 1, 2 och 3 trappor. Flera rum har brädgolv och pardörrar från 1800-talets mitt. I det största rummet på varje våning finns kakelugnar av empiretyp. Bottenvåningen och vindsvåning har förutom äldre dörrar senare tiders inredning.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kommande

generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktsbehandlingsmaterial som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.